

National Press Release (Belarus)

Original Press Release:

ПРЕСС-РЕЛИЗ

4 сентября 2003 года

Меліяратары ратуюць балота.

На балоце Званец, якое добра вядома, бадай, кожнаму з жыхароў Драгічынскага раёна, гэтым летам зноў з'явіліся меліяратары. Работа кіпіць: магутная тэхніка рые каналы, насыпае дамбы, ля іх завіхаюцца людзі; час ад часу з'яўляюцца прадстаўнікі прэсы, радыё, тэлебачання: здымаюць, запісваюць, услаўляюць. Усё як у тыя не вельмі ўжо і далёкія часы, калі чалавек горда велічаў сябе царом прыроды. На двары пачатак трэцяга тысячагоддзя...

Але на гэты раз ні "зялёным" ні іншым змагарам за захаванне жывой прыроды няма ніякіх падстаў для хвалявання. На Званцы пачаліся работы па яго экалагічнай рэабілітацыі, альбо, кажучы іншымі словамі, балоту вяртаецца яго натуральнае аблічча. А тое, што гэтай справай заняліся менавіта меліяратары, выглядае вельмі і вельмі сімвалічным – на двары ўсё ж-такі пачатак трэцяга тысячагоддзя...

Увогуле, балоты, якія часта называюць лёгкімі Еўропы, з'яўляюцца вельмі каштоўнымі элементамі ландшафта. Пачнем з таго, што яны выступаюць у якасці магутных адсарбентаў вуглекіслаты. Вучоныя падлічылі, што на працягу года балоты агульнай плошчай 10 000 га адфільтроўваюць з атмасферы больш чым 100 тон двуокісі вуглерода. Акрамя гэтага, балотныя масівы выконваюць ролю своеасаблівых гідралагічных буфераў. Накопліваючы ў сабе ваду, у перыяды засухі балоты паступова аддаюць яе наваколлю. Па-першае, у выглядзе дажджу – над вялікімі пераўвільготненымі тэрыторыямі праходзіць вельмі інтэнсіўнае выпарэнне, вільгаць кандэнсуецца ў хмарах і потым выпадае дажджамі там, дзе працэнтнае ўтрыманне вады ў паветры менш, чым над самім балотам. Па другое – за кошт капілярных з'яў – пры грубым параўнанні балота ўяўляе сабой вялізную набрынялую вадой губку, якая паступова аддае сваю вільгаць навакольным тэрыторыям. І, нарэшце, балоты даюць прытулак вялікай колькасці жывёл і раслін, сярод якіх няма мала рэдкіх і знікаючых відаў.

Асаковыя, альбо, дакладней, нізінныя балоты з'яўляюцца адным з найбольш характэрных ландшафтаў Паўднёвай Беларусі і ўяўляюць сабой яго своеасаблівую "візітную картку". Найбольш буйныя з іх Дзікое (водападзел рэк Ясельда і Нараў, 80 км²), Званец (Драгічынскі і Кобрынскі раёны, 150 км²) і Спорава (даліна ракі Ясельда, 188 км²) размешчаны ў паўднёва-заходняй частцы краіны і з'яўляюцца, па сутнасці, рэшткамі некалі вялізнага балотнага пояса, які ахопліваў значную частку Цэнтральнай Еўропы і займаў больш за 15000 км². Да нашага часу ў большасці еўрапейскіх краін гэтыя балоты амаль цалкам асушаны, толькі дзе-нідзе засталіся невялікія, парослыя асакой і сітнікамі вільготныя ўчасткі тэрыторый, якія і балотам цяжка назваць. Беларускія балоты Дзікое, Званец і Спораўскае, негледзячы на некаторыя змяненні, што адбыліся ў іх гідралагічным рэжыме за апошнія дзесяцігоддзі, з'яўляюцца аднымі з найбольш натуральных нізінных балот ва ўсёй Еўропе. З гэтай нагоды яны набываюць нават не агульнаеўрапейскую, а сусветную значнасць, а мы, беларусы, застаемся ў адказе за іх захаванне. У адказе перад усім чалавецтвам.

Сусветную вядомасць Званец набыў у сярэдзіне дзевянастых гадоў мінулага стагоддзя, калі высветлілася, што ён дае прытулак большай частцы беларускай папуляцыі вяртлявай чаротаўкі (у Беларусі ж, у сваю чаргу, гняздуецца каля 60% яе глабальнай папуляцыі).

Вяртлявая чаротаўка, невялікая рудавата-бурая птушачка, пра статус і біялогію якой яшчэ дзесяць гадоў назад беларускім арнітолагам па шэрагу прычын было амаль нічога не вядома. Справа ў тым, што вяртлявая чаротаўка – адзіны від з вераб'япадобных птушак кантынентальнай Еўропы, які знаходзіцца пад пагрозай глабальнага знікнення (г.з. што існаваць самастойна, без дапамогі чалавека, яна ўжо не зможа). Сусветная папуляцыя гэтай птушкі налічвае не больш за 19 000 пар. Гняздуецца яна толькі на асаковых балотах, і, як няцяжка зразумець, са знікненнем балот у Еўропе гэты від таксама аказаўся на мяжы знікнення.

Каля дзесяці гадоў назад у беларускіх вучоных упершыню з'явілася магчымасць сур'ёзна, на еўрапейскім узроўні заняцца вывучэннем біялогіі вяртлявай чаротаўкі. На сродкі Фонда Міхаэля Отта па ахове навакольнага асяроддзя (Германія) і Міністэрства аховы навакольнага асяроддзя і прыродных рэсурсаў Рэспублікі Беларусь было арганізавана некалькі міжнародных экспедыцый, якія ахапілі ўсе патэнцыяльна магчымыя месцы гнездавання

**Грамадзкая арганізацыя
«Ахова птушак Беларусі»
ОО "Охрана птиц Беларуси"
(АПБ) (рус.)
APB-BirdLife Belarus (англ.)**

**а/с 306, 220050 Мінск,
тэл.: 263 01 30
тэл./факс: + 017 263 06 13,
e-mail: apb@tut.by**

вартлявай чаротаўкі не толькі ў Беларусі, але і ў межах усяго гнездавога арэалу, уключаючы Заходнюю Сібір. У выніку гэтых даследванняў і высветлілася ключавая роля палескіх балот для захавання гэтага віду. Не станем зараз абмяркоўваць экалагічную ролю вартлявай чаротаўкі ў экасістэмах асаковых балот і яе вартасць, як для гэтых экасістэм, так і для чалавецтва ўвогуле. Прыгадаем толькі тое, што “дзякуючы” чалавечаму глупству і экалагічнай неадукаванасці з твару Зямлі за апошнія 200 гадоў знікла 74 віды птушак. Ужо толькі адна гэтая лічба з’яўляецца для беларусаў неабходнай і дастатковай падставай прыкласці ўсе намаганні для таго, каб вартлявая чаротаўка не папоўніла гэты жахлівы спісак.

Большая частка беларускіх чаротавак гняздуецца менавіта на нізінных балотах Палесся, у першую чаргу на Званцы, папуляцыя якога з’яўляецца буйнейшай у свеце. Такая акалічнасць дала магчымасць прысвоіць гэтаму балоту статусы ТВП і Рамсарскай тэрыторыі. (ТВП – Тэрыторыя, Важная для Птушак – гэты статус атрымлівае тэрыторыя, якая з’яўляецца месцам канцэнтрацыі птушак у перыяд гнездавання, зімовак альбо міграцыі у колькасці, якая адпавядае нацыянальным альбо міжнародным крытэрыям. Рамсарская тэрыторыя – гэта тэрыторыя, якая адпавядае крытэрыям канвенцыі аб водна-балотных угоддзях, якія маюць міжнароднае значэнне, галоўным чынам у якасці месцаў жыхарства вадаплаўных і каляводных птушак.).

У канцы мінулага стагоддзя лёсам унікальных палескіх экасістэм зацікавіліся міжнародныя прыродаахоўныя арганізацыі. На вывучэнне і вырашэнне экалагічных праблем беларускіх балот быў накіраваны цэлы шэраг праектаў Праграмы Развіцця ААН. Найбольш важнымі з іх з’яўляюцца “Распрацоўка планаў кіравання ключавымі нізіннымі балотамі Палесся” і “Рэалізацыя першачарговых мерапрыемстваў планаў кіравання ключавымі нізіннымі балотамі Палесся”. Сродкі на рэалізацыю гэтых праектаў былі выдзелены брытанскай дабрачыннай арганізацыяй “Дарвінаўская ініцыятыва для знікаючых відаў”. Ініцыятарамі праектаў выступілі грамадская арганізацыя “Ахова птушак Беларусі” (АПБ) і брытанская прыродаахоўная арганізацыя “Каралеўскае таварыства абароны птушак” (RSPB). Распрацоўка і выкананне праграм праводзілася спецыялістамі з АПБ, Міністэрства аховы навакольнага асяроддзя і прыродных рэсурсаў, Нацыянальнай акадэміі навук і вядучых беларускіх вышэйшых навучальных устаноў. Усе работы праводзіліся ў цесным супрацоўніцтве з брытанскімі экспертамі, якія ўжо маюць шматгадовы вопыт у галіне правядзення спецыяльных даследванняў і распрацоўкі мадэляў кіравання важнымі прыроднымі тэрыторыямі. Тэхнічную падтрымку на ўсіх стадыях выканання праекта ажыццяўлялі брытанскі фонд “Дарвінаўская ініцыятыва”, Праграма Развіцця ААН і “Каралеўскае таварыства абароны птушак”.

Першы з праектаў стартаваў у 1999 і быў паспяхова завершаны ў 2002 годзе. Асноўным яго вынікам з’явілася распрацоўка планаў экалагічнай рэабілітацыі і ўстойлівага рацыянальнага выкарыстоўвання прыродных рэсурсаў для балот Званец, Спораўскае і Дзікое. Летам 2003 на балоце Званец сіламі канцэрна “Брэстмеліавадгас” (Драгічынскае і Кобрынскае прадпрыемствы меліяратыўных сістэм) пачалася пабудова пераліўных плацін на 7 буйнейшых меліяратыўных каналах, па якіх вада выцякае з балота. Вышыня гэтых плацін разлічана такім чынам, што з цягам часу ўзровень балота дасягне аптымальнага, рэшткі ж вады паўз плаціну будуць пералівацца ў Белазерскі канал. Аптымізацыя ўзроўня вады ў балоце літаральна на наступны год пачне прыносіць станоўчы эффект: па-першае зменшыцца пагроза пажараў і аптымізуюцца ўмовы гнездавання для многіх відаў птушак, у тым ліку і для вартлявай чаротаўкі, па-другое, у бліжэйшай перспектыве перапыніцца зарастанне балота хмызнякамі і павысіцца агульная біялагічная прадуктыўнасць усёй экасістэмы. Поўная рэалізацыя гэтых планаў дасць магчымасць захаванню буйнейшых масіваў унікальных для Еўропы экалагічных сістэм і прадукцыйнасці многіх рэдкіх відаў жывёл і раслін.

Зразумела, што вяртанне балотам першазданага выгляду спачатку можа аказацца і не вельмі зручным для мясцовага насельніцтва: там, дзе былі прывычныя сухія сцяжынкі, утварыцца багна, ды і ад несанкцыянаваных гародзікаў на мінеральных астравах шкада адмаўляцца... Аднак арганізатары і выканаўцы праекта выказваюць шчырую надзею што мясцовае насельніцтва, у першую чаргу жыхары вёсак, суседніх з балотамі Званец, Спорава і Дзікое (у наступным годзе будаўніцтва плацін пачнецца на астатніх двух балотах) акажуцца людзьмі цывілізаванымі і адносяцца з разуменнем да ўсіх рэабілітацыйных мерапрыемстваў, якія будуць (альбо ўжо былі) там праведзены. Спадзяюцца яны таксама і на тое, што не напаткае гэтыя, з такімі цяжкасцямі пабудаваныя, плаціны лёс трох з сямнаццаці плацін, узведзеных летась на балоце Ельня, што на Віцебшчыне, якія былі разбураны мясцовымі жыхарамі толькі таму, што вада затапіла прывычныя для іх сцежкі на балота. (Паміж іншым, толькі дзякуючы гэтым плацінам пажары, якія мінулым летам ахапілі амаль усю Беларусь, на Ельні пашкодзілі толькі самы верхні слой расліннасці, не закранушы тарфяной залежы – ужо праз два тыдні пасля пажару там праз слой шэрага нежывога пеплу пачалі прабівацца першыя зялёныя парасткі).

Ды і ў рэшце рэшт, захаванне для нашчадкаў нашу унікальную прыродную спадчыну – справа гонару ўсіх беларусаў, і каму, як ні мясцовым жыхарам праявіць зацікаўленасць захаваннем нізінных балот Палесся, калі іх лёсам ужо занепакоены жыхары ўсёй Еўропы!

С. Зуёнак, АПБ.

**Грамадская арганізацыя
«Ахова птушак Беларусі»
ОО "Охрана птиц Беларуси"
(АПБ) (рус.)
APB-BirdLife Belarus (англ.)**

**а/с 306, 220050 Мінск,
тэл.: 263 01 30
тэл./факс: + 017 263 06 13,
e-mail: apb@tut.by**

English Summary

Drainage Companies Conserving Mire

Land reclamation companies that used to drain Zvanets mire are back in the area – this time to rehabilitate the wetland, whereby natural hydrological regime is going to be restored, thus ensuring the area's sustainability.

Belarusian wetlands – dubbed "Europe's Lungs" – are key ecosystems that sink hundreds of tons of carbon dioxide annually, accumulate precipitation and flood water to mitigate drastic weather changes and, finally, host numerous species of plants and animals, some of which rare or endangered.

Sedge fen mires are typical of the southern Belarusian region of Polesie, which Dikoe, Zvanets and Sporovo being the largest. The three mires received international acclaim in 1990s when they were found to host around 60% of the world population of the globally threatened Aquatic Warbler.

Zvanets appears to be the largest breeding site for the Aquatic Warbler in the world. To conserve the rare bird and its habitat, an international project has been initiated by APB, RSPB, Darwin, Otto, UNDP and Ministry of Environment of Belarus. In summer 2003, engineering works commenced in Zvanets to construct 7 overflow weirs, stopping outflow of water via major drainage canals and ditches. Positive results are expected to be visible as early as next spring, with breeding conditions improved for a range of bird species, including the Aquatic Warbler.

When completed, the project will enable conservation of Europe's largest tracts of natural fen mires and prevent extinctions of numerous plant and animal species. Construction works in Dikoe and Sporovo are due to begin next year.
